

# **Digitales Brandenburg**

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

## **Mishle**

**Euchel, Isaac Abraham**

**Oifibakh, 565 [1804 oder 1805]**

ילשמ רפס לע, לכשה רסומו, הניב ירמא.

**urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10285**

קלא

אמרי בינה, ומוסר השכל, על ספר משלי.

דבר דבר על אופנו

מספרי הגאונים המפורסמים שלשה המה נפלאו,

דבריהם מפטינים יקרים, מזכירים ומאירים,

ה"ה ספר עקירת יצחק, וס' רב פנינים, וס' בינה לעתים,

דבר בעתו מה טוב להרפיים בסוף הספר מסודר בסידור נאות [יגן כי קנה היריעה להדפיס כל פעם במקום בפנים] ללמוד וללמד עם התלמידים בדרך קצרה, זכה וברה, פירושים נחמדים, מחוקים וערכים, והמוסר והחועלויות הנובעים ממקור מים חיים, אשרי אדם שומע להם, כי מצאם מצא חיים.

קאפיטל א' פסוק ב'

לדעת חכמה ומוסר להכין אמרי בינה:

**באשר** ידענו כי לא בלבד הכתובים אשר אין בפשיטותם חכמה מוסר כי הם גם אשר בדרך פשט מוסר חכמה והישרה טובה, יש ויש בתוכם למצין מתוך דבריהם נמשל למעלה מהם מורס מהם כיוצא בהם, כענין לך אל נמלה עצל וגו', עד מחי עצל וגו', כי הכה פשטו מוסר השכל על הסרוחים על ערסותם וצא כמהלך רישם, יש למעלה מזה על עבודת הצורח ולמעלה ממנו על משכב תרדימת משוכתו ולא יעור משיגת אולתו לפשפש צמעשו ולשוב עד ה' אלהיו כאשר יצא ביאורו בס"ד, זולת פנימיות עליון אשר לא יצטר והסקש ביתר הכתובים ובה נצוא אל הביאור, והוא כי הלא ממשל משלים זה דרכו, כי להמתיק דבר באזני המקבל ממנו ימשל משל מדבר קל האיכות למען יהי' הכנה להבין בו דבר רב האיכות מתוך המשל וכאשר המשכיל יבין תוכיות הדבר, תוכו יאכל ולקליפתו הוא המשל יזרוק כי אין בו מועיל רק למען תופיותו. ובגלל הדבר הזה יהי' מקום לדבר ולומר מה זה יהי' לשלמה למשל משלים אשר כל טובם נבלע בתוכם בגמשל ויהי' כל אמרות ספרו מן הטפל לפריו הוא המשל הבלתי עקביו, ולא ידבר ענין הנמשל גלוי לכל העם ויחריך ירחיב עד המשכיל יבין כל אשר בלבבו ולא יחטיא ולא יהי' כל ספרו מאשר הוא הכנה אל המנה בלבד וטפל אליה. ומה גם כי כאשר בסתר ידבר ישוטטו רבים לבקש טוב כוונתו ולא ימצאו כי לא רבים יחכמו ויהיו למו דבריו כדברי ספר החתום. על כן אמר אל נא תגרע אליך חכמת ספרי ואל יעלה על רוחך כי אין במשל איכות

## אמרי בינה ומוסר השכל

וקדושה רק הכנה לצד אל הנמשל כדרך ממשלי משלים, שאין צמשל  
אלא מה שבנמשל, רק שהמשל והנמשל שניהם קדושים ואין המשל הכנה  
בלצד אל הנמשל רק המשל עצמו הוא חכמה ומוסר צענם, ואחר כן  
עוד תוסיף ותצין לך מורס מהם דברים פנימיים ועליונים, וא"כ איפה  
למה אמנע מהשמיעך את דברי המשל גם הוא וחסו לדעת וכו', כי אשר  
אני מגיד ושם לפניך זולת מה שתצין נמשל מתוך המשל, הוא חכמת  
מועצות ודעה ומוסר נאה, וזולת זה הוא דבר ימשך ממנו להבין אמרי  
בינה הוא הנמשל המוצן מתוך משלי אלה, ולכן טוב אמור לך המשלים:  
כי גם צם תועלת רב. ואתה תצין לאשורך גם הנמשל וגם לקחת וכו' \*  
(רב פנינים)

### פסוק ד' ה'

לָתֵת לַפְּתָאִים עֲרָמָה לְנַעַר דַּעַת וּמוֹמָה :  
יִשְׁמַע חָכָם וַיִּזְכָּף לָקַח וַיִּכְבֹּז תַּחֲבֹלוֹת יִקְנֶה :

**מלת** לקח, תובן בפשוטה עם האמור כי יחשוב האדם שזהו  
מלמד לקטנים תקרא זו נחינה לאחרים שהם כלם מקבלים  
ולוקחים ממנו והוא אינו רק נותן ומשפיע. לזה אמר כי אין הדבר  
כן, אלא שבהיותו נותן מחמתו אל הנער ואל הפתאים ומלמדם ערמה  
ודעת ומומה. הגה הוא השומע ומוסיף, הוא לוקח יותר ממה שהוא  
נותן, והנבון הוא קונה התחבולות יותר ממה שהוא מקנה לאחרים,  
כי נהיותו מלמד נתרצה אליו השפע ויוסיף חכמה על חכמתו \*  
(בינה לעתים)

### קאפיטל ב' פסוק ד'

אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה :

**נתן** צזה ענה נכונה מאד, והיא שיתנהג צענין הצדקות כפי מה  
שמתנהג בצקשתו החשוקות הזמניות כמו העושר וכדומה, כי  
אע"פ שיאמרו לו כל העולם שהוא עשיר, חמיד הוא מחזיק עצמו כעני  
והוא רודף אחריהם, ואם יעשה כן צמלות וצמעשים טובים יתעשר מהם  
צלי ספק : (עקירה)

### ובספר רב פנינים פי'

אם חבקשנה וגו'

פי' אם תיגע עמך להשיג החכמה, כאשר תיגע א"ע בצקשת הכסף  
צטורח ויגיע רבה וצממתה גדולה, וגם באופן זה כמטמונים תחפשנה,  
להבין

## אמרי בינה ומוסר השכל קלב

להבין אח"כ מתוכה בינה שהוא תכלית היגיע', ובמירוק החומר וכמאמרם  
פת במלח תאכל ובחורה אתה עמל, או חבין וגו', וכמאמר חז"ל  
יגעתי ומלאתי תאמין וכו' :

### קאפיטל ג' פסוק ד' ופסוק ז'

ומצאתיו ושכל טוב בעיני אלהים ואדם :

אלהי חכם בעיניך ירא אתה יהוה וסור מרע :

**הנה** כאשר יקום ה' את דבר השרת אורחותיך כאשר תדעסו בדרכיך  
ותעשה ותגליח לא יבצר מהיותך חכם צעיתי כל רואיך שהוא  
אשר אמרתי ושכל טוב בעיני אדם, כי יאמרו מלאת חכמה צטיב משא  
ומתן ובחכמהך עשית את כל הצדור הזה, ושפתם ישבחוך לאמר כי איש  
אחה ומי כמוך בחיות סותר יעשה כמעטך וממרחק תביא לחמדך, ולא  
דעת ולא תבונה לאמר כי ה' פעל כל זאת. אך אחה בני שמע בקולי,  
איענך, ואף שאתה חכם צעיתי זולתך אל תהי חכם בעיניך כי גם שתדעסו  
בכל דרכיך אפשר תאמר גם שיד ה' עשתה זאת אף חכמתי עמדה לי  
בזד מה להיות מעיר לעזור, לכן השמר מהיות חכם צעיניך, רק שה'  
אלהיך הוא ההולך לפניך מלמדך להועיל ומגליח דרכך ואין זולתו,  
ועשה זאת איפה בני ירא את ה' וסור מרע פן יראה ה' ורע צעינו ויעביר  
מעליך השגחתו, ותראה ברע אשר ימלאך, פן תורש ותדוכ' צעוני וביתר  
יסורין וזהו סור מרע כלומר סור עמך מרע כל תבואך :  
(רב פנינים)

### קאפיטל ד' פסוק י"ב וי"ג י"ד

בלכתך לא יצר צעריך ואם תרוץ לא תכשל :

תחוק במוסר אל תתרה נצרה ביה היא חייך :

**אמר** אחה צרוך ה' שמע בקולי ואשכילך בינה והיא, אל יעלה  
על רוחך כי אחרי הודיעי אותך את כל זאת אין נבון וחכם  
כמוך לבלתי הכשל, גם כי תרף יריך מעט מהחכמה ומוסר או גם  
בהחזק בהם אם תתחבר לרשע תבטח בך לבלתי למוד ממנו, כי דע  
איפה כי לא כן הוא, כי הן אמת שע"י דרך חכמה שהודיעיך ומעגלי יושר  
מוסר שהדרכיך, בלכתך לא יצר צעריך וגו', לומר שבלכתך בדרך החכמה  
ומעגלי המוסר לאט כגדר הליכה מסתכל קו לקו לאטך שלא יקרך  
חטא או עון, אף צריך לומר שלא תכשל בחטא כי אם גם לא יצר צעריך  
כלומר אפי' נעדר המתייחס' אליך מצעדי משאך ומתקן אשר דרכו של  
עולם שהחורה דוחקת בלך מה הנלחות הממון שע"י החורה ימעט צעסק  
ומדחוק

## אמרי בינה ומוסר השכל

ותדחוק לעדי הסלחה כענין מניעת נשך ותרצית רב הרווח וכיוצא  
במציאות חלה, אם אתה הסולך לאט בדרכי' המזכרים להשמר לא יצר  
לעדך שהוא יתברך ירחיב לך דרכי' הסלחה' מרווחות כל יניק לעדך  
שום מעיק, ואם בלכתך בדרך המזכר ובמעגלי יושר המוסר לא תלך לאטך  
להאזר והשמר בעלם רק תרוץ ולא לאט עומה, גם שיצר לעדך, לפחות  
לא תכשל בחטא או עון אשר יעילך היותך דבק בהן :  
(יג) אך בזאת שהחזק במוסר שנמעגל היושר, אל תרף, וגם בדרך החכמה  
המזכר נצדה כי הוא חייד : ועוד שנית

(יד) באדח רשעים אל תבא ואל תאשר בדרך רעים :

אל תבטח בעצמך גם בהחזיק חכמה ומוסר ללכת בארח רשעים כי דע  
איפה שלא יועיל לך כל זה אם לא תמנע רגלך מארח רשעים שהם  
רשעים במה שנינס למקום ובדרכם אשרתי לך אפי' ביחה מה וכו' וגם  
בדרך רעים שהם רעים לבריות לא חלך פן תלמד ממעשיהם : (רב פנינים)

### קאפיטל ה' פסוק א'

- א בני לחכמתי הקשיבה לתבונתי הטראונף :
- ב לשמך מזמות ודעת שפתיה ינצרו :
- ג כי נפת תמפנה שפתי זרה וחלק משמן חכה :
- ד ואחריתה מרה בלענה תדה כחרב פיות :
- ה רגליה ידרות טות שאול צעדיה יתמכו :
- ו אדח חיים פן תפלים נעו מעגלתי רא תדע :

**הפליג** להסיר בענין השמע אליו, ללמוד ולהבין דברי תבונתו ולקבל  
מוסר חכמתו ולהחזיק ולהתאמן כנגד היצר הרע הוא השטן  
הוא האשה הזרה והנכרים אשר עליה ידבר בכל הספר הזה ובזולתו  
עם דמיוניו איתנהו, וגלה את אזנו בכל מה שצריך לפקוח עינו עליו  
מכל השלשה נדדים שאמר לו ועל המלא שם פני ההראו' לטוב שהיא עלם  
הסוכה אמר כי נפת תטופנה וגו' כי הגה היצר הרע מדרכו ליפות  
טענותיו בהראות פנים שלא יבא נזק מפתויו, ועל דרך שתארו החכם  
עצמו באמרו לך אכול בשמחה וגו', ראה חיים עם אשה אשר אהבת,  
כי בכל זה יסית אותו ויפתהו מנד ההיתר שבו, ואמר וחלק משמן חכה,  
כי כמו שהשמן מנד חליקותו אם תטבול ידך בו חכמיסה במקום צר מאד  
אשר לא תוכל שאתו במעט מהזמן, כן כל טענותיו הן פני הרחות לפי  
שעה כי יש שם הרוחה, אונס כשהעמוד במנינס תמצאם צרה צרורה  
או שיחמר וחלק משמן כי החליקות הפך החדוד, כי הסכין החלק אפי'  
תוליד ותציא כל היום לא תחתך בו והוא משל אל הבטחון מהחזק,  
אמנם

# אמרי בינה ומוסר השכל קלג

אמנם אינו כן כי אחריתה מרה כלענה כנגד מה שאמר נופח הטופנה שפתי זרה, וחרה כחרב פיות כנגד מה שאמר וחלק משמן חכה, ואמר כחרב פיות לפי שהיא חותכת מפה ומפה כמו שיבאר, ועל היות שם הססה האחרת והיא גודל הסכנה, אמר רגלי ירדוח מות וגו', וזה כי הגוף ונפש יחדיו יסופו צענתה כי רגליה ירדוח אל המות הגופני ברוב תאוותיה המכלות הצער, גם שאול שהוא גיהנם מקום העונש הנפשי צעדיה יחמוכו, כלומר שאין שום מניחות וקיום אל השאול הזה אצתי מלך נעדיה כי לנרעה נברא ולא לאחר, והרי מזואר שחרבה החתך בשתי פיות, ועל ההזהר מלך מה שהוטבעו ראשונה, אמר ארח חיים פן תפלט וגו', לכן הזהרתי והוספתי לך שתשמור פן תפלט והעקש הדרך הנכון, המסודר לפניך ללכת אל החיים האמתיים כי ידעתי שהדרך ההיא המביא לשם היא בלתי טבעית אך כי נצו גם נעו מעגלותיה מאותם שקדמו לך מלך הטבע וההרגל ולא תדע אותם אלא אם לא תוסיף הזרזות וההשמר מהם: (עקרה)

## פסוק ט"ו

שְׁתַּחֲוִיִּים מִבּוֹרֶךְ וְנִזְוָלִים מִתּוֹךְ בְּאֶרֶץ:

**אשר** צלי ספק לא נכפל על חנם, אבל הכוונה, כי הוא מזואר שהבורות והבזרות אפילו יהיו ממים נוצעים, מ"מ ודאי הם מתמלאים מהמנוע והמקור שהוא מחוץ, אשר משם המים נגרים והם נזלים אל הוך הבורות, וכן כל חכמה וחכמה הצריכה אל הקדמות מבחוץ, יהיו אותן הקדמות שופכות ונזלות אל תוך החכמה ההיא והיא מתמלאת מהם, אמנם חכמת התורה אינו כן, אלא שתה מים מזורך, תשתה מי החכמה והידיעה מתוך הבור שלך האמתית היא התורה, ואל תחשוב תנטרך הצעות מבחוץ שזלו זה, כדי שתוכל אח"כ לשחות ממימיה, כי אדרבה הוא להפך, ונזלים מתוך בדרך מחכמת התורה ומתוכה, יזלו החוגה כל החכמות והידיעות, ע"ד חלונות בית המקדש שהיו שקופים אטומים נרים מצפנים ורחבי מבחוץ, כי האור יזלא מן המקדש להחיר לחוץ, כן מהתורה נוצעות ונזלי כל החכמות החולס, ואין שאר החכמות מריקו אליה: (בינה לעתי)

## קאפיטל ו' פסוק א'

בְּנֵי אִם-עֲרֵבֶת לְרַעַף תִּקְעֶת לִזְרַב בְּפִיךָ:  
 נִזְקֶשֶׁת בְּאֶמְרֵי-פִיךָ נִלְבַּדְתָּ בְּאֶמְרֵי-פִיךָ:  
 עֲשֵׂה-זֹאת אִפּוּא בְּנֵי וְהִנְצַל פִּי בְּאֵת בְּבִרְעַף לֵךְ הַתְּרַפֵּם  
 וְרַחֵב רַעַף:

**המולך** החכם יסד בזה עוסר מעולה ומועיל מאד צאלו הענינים צאמר

## אמרי בינה ומוסר השכל

באמר בני אם ערכת לרועך וגו', נוקשה באמרי פ'ך וגו', עשה זאת  
 איפה בני והנצל וגו', כי לכאורה מאי קמ"ל • היינו מחזיקין לו טובה  
 אם ילמוד אותנו להפטר מן הדין • ועוד מה לי שהי' החוב בערבות  
 או בהלוואה או בפקדון, אלא שהוא דבר בדרך משל ומליצה כמו שייעד  
 בראש הספר • ולכוון א' הענין הזה אמר, בני, אם קרה הענין שערבת  
 לרועך ובשצילו תקעת לזר כפך אשר זה לא עשית בדרך החיוב רק שנקשת  
 באמרי פ'ך לומר לו שתכנס בערבתו ולזה נלכדת בהם ונכנסת בפועל  
 במאמר לבד ג"כ כמו שהוא הענין מדין ערב, ועכ"ז יש לך לפרוע שאל"כ  
 תחמוס לזר שהוא שהוליה ממונו ע"פ דברך; א"כ עשה זאת ההשקפה  
 איפה בני בענין עמך והנצל מהגנות והדופי המגיע לך ממה שבאת בכל  
 מעשיך אשר תעשה בכף ורשות רועך אשר כנפסך והוא השכל אשר בך  
 כי על כן באת בכפו ונשתעבדת לו לעשות מעשאו באמת ובאמונה ומוקל  
 וחומר ממה שאתה מחויב להשלים עם הזר אשר לא חייב אוהך רק  
 המאמר לבד כמו שאמרנו, תתחייב ללכת להחרפם ולחזור רועך זה אל  
 גדלו ורוב מעלתו אשר האמין מומך ולזה אל תתן שינה לעיניך וגו' הנצל  
 וגו' לך א' נמלה עצל וגו' • הנה נתבאר מעט ממה שמחוייב האיש המעולה  
 לשמור מאד ולעשות בזה שחייב לשמור אותו בדרך האהבה המיוחדת  
 לכל איש ואיש כפי מדרגתו ויחסו עמו ויותר מהמה אל כל שאר בשרו  
 אשר האה הוא המדרגה הראשונה הקרובה אליו אשר עמו חוייב בעצם  
 וראשונה מאמר וההבנת לרועך כמוך אשר לסיבה זאת יחס הכתוב כל  
 עניני הסיוע ומועשה העזר בלשון אחוה כמו שנאמר כי ימוך אחיך, ומי  
 אחיך עמך וגו', ומך אחיך עמו, לכל חבדות אחיך, כי כמו שייחס  
 אהבת הרוע אל אהבת עמנו יחס אהבת הרחוק אל אהבת האה  
 כי קרוב הוא, וכמו שיתבאר עוד בפ' בהב' בעז"ה: (עקידה)

### פסוק ר'

לך אל-נמלה עצל ראה דרכיה וחקם:

**גודל** ההשתדלות ורוב החריצות בעסקי' הוראה גדולה על טוב תכליתם  
 ותועלתם וזה מבוחר שהרפיון והחולשה בפעולות יורה על  
 פחיתות התכלית או על חולשת דעת הפועל בהכרחו, ולזה העלל לא  
 לבד מוחזק ברפיון הכח וכבוד התנועות אבל בחולשת הדעת ומיעוט,  
 אמר החכם לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחקם אשר אין לה קצין וגו',  
 יראה שיש שאין לה קצין שוטר ומושל שיישיר אותה או ייסרנה כאשר  
 מטעים פעולותיה, הנה היא בעצמה מתיישרת להכין טרפה בעתו כ"ש  
 למי שיש לו דעת שיש לו לתת לב על זה ודי לו בזיון שילמד דעת מזרי'  
 קטנה כזו, ובמקום אחר אמר (ש"י) אוגר בקץ בן משכיל, נרדם  
 בקציר בן מניש, יראה שהפעל שכל בעוד זמן הקצן שהוא הזמן שבו  
 מתבטלת

# אמרי בינה ומוסר השכל קלר

מחשבת החזאה בשדות כבר הוא משתדל לאגור ממנה די ספוקו אע"פ  
 שעדיין לא בא עת הקציר, אמנם העלל המזיס, כבר בא הקציר שהכל  
 מכניסין תבואתם בנתיבם והוא נרדם הדעת וההשתדלות ולהיות ממדת  
 הפתי שלא להרגיש נפתיותו, אמר, חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם,  
 וזה כי הוא מנקה טעמים רבים להשיב לכל התופסים עליו איש כטעמו,  
 וכיון שנאמר (שם י') אמר עלל שחל בדרך וגו', וזה הענין אשר אמרנו  
 יצדק מאד במלאכה הנפש כי צענינים הגופניים הזמניים כבר הופלג  
 החריפות על כל בני אדם גם בני איש ויותר מדאי, אמנם בטוב המוסר הכל  
 והנסתר מנגד עיניהם הנה באמת לחולש' האמונה כי רבה העללה והרפיון  
 במלאכתו כמו שכתבנו : (עקדה)

## קאפיטל ז' פסוק ח'

עבר בשוק אצל פנה ודרך ביתה יצער :

**הנמשל** הוא על ינה"ר, הרונה להדיח מדרך טוב לדרך רע,  
 ודימה אותו לאשה זרה אשר אמריה החליקה ורובה לפתותו  
 בדבריו, ואמר בני שמור אמרי ומצותי וגו', כי בהתעסקו ודניקותו בתורת  
 ה' ובמנותיו תמיד ינצל ממנו, ואמר הלשון עובר בשוק אצל פנה וגו',  
 כי עובר בשוק הוא דרך העברה בשוק הנחת העולם ותענוגיו ומדי  
 עברו יחרץ יצרו ויאמר לו הלא באשר יענתי מה חסרת, האם חטאת  
 לחלשים, והנה נר לי עליך כי עד כה לא שמחת בחור בילדותך ולא טעמת  
 מקצה מטה יערות דבש טובות העה"ז רק עתה, ודרך העברה, שמע  
 אלי וכיון עצמד להתעדתן בעצם להנחת חומרך ולא לחטא בהנה חלילה ;  
 ובדבר הזה מתקרב אלל פנת הינה"ר כי זאת אחד מפנותיו, כי עוד מעט  
 יקרב אל ביתו, וז"ל אל פנה במפיק הה"ל כלומר פנתה של האשה  
 זרה, ומשם דרך ביתה יצער, יפסע פסיעות כמה דאת אמר (שמואל  
 ב' ו') ויהי כי צעדו, (איוב ל"א) צעדי תספור, לומר כי יאחז דרך  
 בית האשה הזרה והלך ילך ולא באחת רק מפסיעה אל פסיעה עד בא  
 אל ביתה, והוא כי יאמר הלא אכלתי ושתיתי ממועדנים וברוך ה' כי  
 ספליא חסדו לי ולא חטאתי לו ונהנה גופי ואיברי בצטן המלאה והעשה  
 כן גם אל עיני צער לי ויהיו גם הנה משוטטת במותר להם כי אחזקן  
 על בתולה ולא אחטא, ובצעדו הפסיעה הזאת וכו', אם אעבור לפני  
 אשת איש ואלך מסלסל בשערי ומתנאה בצגדי, מתפאר בהתהלכי וגובה  
 קומתי ועיניה בי, מה פשעי ומה חטאתי הלא אכלתי עיני מהביט אליה  
 וכו' עד אשר בא לכלל נגיעה קו לקו ויד ליד, עד אשר החזיקה בו וגו'  
 ובענין הדרגות העבירה משכה אותו במתג ורסן מוענותי, וההיקש בשאר  
 העבירות ואומר (פסוק י"א) הומי היא וסודרת, בביתה לא ישכנו רגליה,  
 כלומר אחרי שנפסוק הקודם אמר שית זונה ונצרת לב, כל טובותיה  
 אשר



## אמרי בינה ומוסר השכל

אשר חצויהך, הכל המה מעשה תעתועים, פתיות ואין לב וכל אמרי מהתלות העיר דעת, אמר בזה עוד אודיעך תארה כי לא בלבד אחרי דברה כך כי אם גם בהיותה הוסיף בקולה אליך ומראה שתאבהך אז היא סוררה ומורדת כך ופורשת רשת לרגלך, וכמאמר חז"ל על היגה"ר יורד ומשטיק עולה ומקטרג. וגם היא בכלל המפרסמים רעתך בעולם להראות חרפתך בקהל וזהו בביתה לא ישכנו רגליה, ואמר עוד פעם בחוץ וגו' כי מכרזת אותו בגלוי עד יודע בהחובות קרי'. והנה כל זאת ימים האדם אל לבו לבלתי שמוע אל ענת היגה"ר, הרועה להדיחו ולהסיתו מדרגה למדרגה ומתחלה בא כהילך ואורח בהחטוים ידבר וכיועץ ככ"ל. אך אחרי מושבו ברשתו, אזי בא היגה"ר כאיש שארר בביתו, ואז תדלג כאיל ותנח לקראתו להביאה אל חוך ביחה ולהחזיק בו ולא ירפנו אמרת בלבבך הלא לדיק זה בא לבית מלוני, ואני לא אלא לקראתו, אביאנו ואטעהו בקרב ביתי ואז תחרץ ותחגבר עליו בחזקה, וכענין מאמר בתן הכביא תחלה קראו הילך ואח"כ איש כי מאורח נעשה בעל הבית וכו', לכן אמר ועתה בניס שמעו ליוגו' אל ישט אל דרכיה לכך כי רבים חללים הפילה וגו', ועל כן אנכי מנוך פעמים שלש בספר הזה העבר עיניך ולבך, ומכל משמר השמר, אל תפן אל און ושומר נפשך מאד מלפול בשחת רשתה כי את הנפשות הנד חרס: (רב פנינים)

### קאפיטל ח' פסוק ל"ב

ועתה בניס שמעו לי ואשרי דרכי ישמרו:

**יתכן** לפרש ע"פ התכת התיבות, שיאמר, כי הלא מוכה סבות יונע איש משמוע בקול מורה (א) על היות לו פנאי רב בימים ההם ואין הדבר נחוץ ויוכל לימים רבים: (ב) לבלתי היות חייב לאיש שהוא לשמוע בקולו: (ג) להיותו מעמיס על נוארו עול כד: (ד) כי גם אם יהי חייב בכבודו ולשמוע בקולו ישמע על היותו קל האכזב להקשיב לקול מליו: (ה) כי ידע כי אשר יונע הם דברים קלי התועלות ולכן ירחק מהם:

**על** כל אלה דברה תורה ותאמר אין גם אחד מהנה אתי, תמאנו ומרית' לשמוע חלי: על (הא') אמרה ועתה, כלומר א תאמר לכשאפנה אשנה כי אם לא עכשו אימתי לכן, עתה צרוך ה' עשה ואל תאחר פן תמות ולא בחכמה, ועל (הב') אמרה בניס, כי בניס אתם לי וחייבים בכבודי ושמוע בקולי, ועל (הג') אמרה שמעו, כלומר אינני מטרחת לפניכם רק שמעו ותחי נפשכם כגודע מדברי חז"ל כי הכל בשמיעה והיא מביאה לידי מעשה, ועל (הד') אמרה לי, כי אנכי אנכי רצת האכזב עד אין קץ כאומר בכתובים הקודמים, ועל (הה') אמרה ואשרי וגו' כי דרכי מולד עומס גדולי האכזב כי אשרי שומרם מפאת עומס גם שלא הייתי אנכי המדברת: (רב פנינים)

# אמרי בינה ומוסר השכל קלה

## קאפיטל ט' פסוק י"א

פירכי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים :

**הוא** מנזאר הדיוק, כי מאמר יומך יורה שכבר הס לו, ואם עתה ירבו עדיין חיים ימיו, והי' לל ירבו לך ימים, כמו בסיפא יוסיפו לך וכו', וכן אמרו שנות חיים, וכי יש שנים שאינם של חיים, אבל ירנה, כי ע"י התורה ימשך כי הימים אשר הם כבר לך, עם בלתי היותם רבים, כי אתה עדיין נער ובחור יהיו רבים, כי תהיה זקן עם היותך רק בשנים, ע"ד שאמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מנרים כלילות וכו', שאמר ע"ה על עמנו שעם היותו כל כך חכם, עד שהי' נחשב בחכמתו כאלו הוא בן שבעים שנה, וכפי רוב חכמתו, ראוי היה שידע טעם מספיק לנצח החכמים בענין הזכרת יציאת מנרים כלילה, ועכ"ז עדיין לא בא לכלל ידיעה זו, שיוכל לנצח לחכמים בענין יציאת מנרים כלילות, והוצרך לדרשת בן זומא ע"ה, באופן שנגד רוב החכמה אשר בו, היה זקן בא בימים, אפילו בהיותו בחור ובשנים מועטות, ונמצא שהיה בזמן אחד נער וזקן גם יחד, וכן אמר כאן, בי ירבו ימיך, בכל חיזה סך של ימים שיהיו לך, לעולם יהיו רבים, אלא שרובו ימים אלו, אינו ממש בפועל ימים של חיים, כי אם רוחניים, ומזוירים אלל השכל, ועתה אומר לך עוד, שגם דרך שכר, יוסיפו לך שנות של חיים ממש, שתחיה עוד שנים רבות : (בינה לעחים)

## קאפיטל י' פסוק ט'

הולך בתום ילך בטח וימקש דרכיו ירע :

**הטעם** ודעת שיראה בחוש החכם לב ליקח מנוח ולא ישית לב אל חויל שפתים הוא כי יראה כי הנה הולך בהום ילך בטח וגו', והוא כי אין לך מכאוב ונער מתחולל בקניית גיהנם שאינו נקנה בהשקט ובצטחה רק ביגון ואנחה, כי עין בעין נראה במנאפי' ומשודדי לילה אשר חייבם אינם חיים כי תדד שינה מעיניהם כי יחמו כתנור לבם בארצם וכל הלילה לא ישכב לבם ירנו ויגעו ולכו ייעפו ימששו חשך ולא חור באישון לילה ובלכתם בדרך במחשכי' נוקשו ונלכדו בהחפזם ולא ישיתו לב ומה גם אם ימלאוהו השומרים הסובבים בעיר שיכוהו ויפגעוהו ויבדח וימלט להציל ממות נפשו באימה חשיכה גדולה גופלת עליו כי מקיל פחדים יחשכו כוכבי נשפו יוכה בסגורים וילאה למנוח הפתח דרך לנום שמה עולה שמים ירדו תהומות דרך גגים וחלרות דולג מעל המפתח למטה לארץ מסתכן ומערה נפשו למוות וכל ישעו וכל חפנו, לרשת משכנות גיהנם, ואף גם עקשים ונלחזים במעגלת הנהגתם ומשאים ברשע

## אמרי בינה ומוסר השכל

ופשע ובעלי רכילות ולשון הרע ודומיהם, חיי נער יחיו כי יצלו ימיהם  
כריז ומנה וכל מעשיהם נגד פניהם מעקשים וחתחתים עד אין קץ.  
קנני למיליו כי לא נקל הוא לרשת גיהנם רק בעמל וכעס עד בלי די.  
אך אמנה לרשת משכני חיי העולם הבא לא נפלאה ולא רחוקה בהשקט  
ובצטחה כי ילך בתום כי תקרה לפניו מנה יעשה וס' אלהיו יעזר לו  
יקרצכו לידי זכויות וירחיקהו מן החטא, יסיר כעס מלבו, כי יקללהו  
איש לא יעננו, וידבר בנחת עם הצריות, יאהבם יקבלם בסבר פנים  
יפות ויחיה כל ימיו שמה טוב לב שאין ושליו וצדיותו ונחמותיו ישב צטח  
בדד טוב עם אל ועם אנשים לא יבא אנה ואנה ודבר אין לו עם אדם  
לריב אחס, והאיש הלזה באשר ה' אהו לא יירא מרצבות רעות המתרגשו  
כי ה' יהי' בכסלו אשר לא כעקשים שיתעתדו לגלי זרות רצות ורעות.  
נמצא כי הולך בחום, ועושה טוב בלי לאות ועמל קונה לו חיי עולם הבא,  
וזה אמר הולך בחום אשר הוא מתמיימי דרך ההולכים בתורת ה' האיש  
ההוא ילך צטח כי לא יקרנו עמל וכעס, אך עקש דרכיו יודע ויכנע  
בעמלו ובמאורעות קשות ורעות יתרגשו לו (ויהי' יודע מלשון ויודע בהם  
את אנשי סכית, שופטים ח' ט"ז) וזה אחשוב יתכן גם צפ' (ההלי' ק"א)  
אשכילה בדרך חמים, לומר אתבונן בדרך תמים מתי הדרך תמים תבוא  
אלי, ורואה אני שאיני צריך עמל וכעס להשיגה, רק אתהלך בתום  
לצדי בקרב ביתי והוא כמדובר. ונשוב אל הענין, אמר כי דבר זה יתן  
אל לבו החכם לב ליקח מנה, כי יאמר הלא נגד עיני הולך בחום ילך בטח  
הפך המעקש דרכיו: (רב פנינים)

### קאפיטל י"א פסוק ב'

בא זרון ויבא קרון ואת צנועים חקטה:

**יאמר** כי בא לכלל כעס בא לכלל טעות וכמאמרם ז"ל אם חכם  
הוא חכמתו משתכחת ממונו שיבקשו ממונו דין ולא ידע מה  
להשיב והנה אין לך קנון גדול מזה, וזה אמר בא זרון ויבא קרון שישכח  
חכמתו אך את צנועים בעלי הסבלנות, תמצא החכמה שלא תשכח מהם:  
(רב פנינים)

### פסוק י"ב

בזו לרעהו חסר לב ואיש תבונות יחריש:

**רצה** בזה מיי שבו לרעהו צפניו, אם רעהו הוא איש תבונות, לא  
בלבד שלא יעננו כי אם יחריש לגמרי שלא יגלה לזולת אף  
כמתרעם שאינו כבודו לגנות שערב איש אל לבו לצותו, ועל דרך זה  
הולך רכיל מגלה סודו, ומפרסמו לאחרים:  
הולך

# אמרי בינה ומוסר השכל קלו

## פסוק י"ג

הולך רכיל מגלה הסוד ונאמן דוח מכסה דבר :

### הולך

רכיל יקרא מגלה הסוד, גם שלא יודיע הדבר למי שנאמר עליו רק שמגלה הסוד בלבד לאחרים, כי הלא יבצר מהשומעים הגיד דבר כי חזקך חברה אית לי' כו', אך נאמן רוח ינפש בחמת, יקרא מי שאין צריך לומר שלא יגיד, כי אם גם שזהוודע הדבר מכסה ומחפה דבר בתחבולה ושנויי טעמים לשום מר למתוק לכסות ערות הלשון הרע מפני השלום :

או שער סוף הפסוק, ונאמן רוח בעצם, יקרא מי שאין צריך לומר מה שהוא סוד כי אם מה שהוא דבר בעלמא יכסה, ובוודאי כל יורגל לגלות הסוד, וזהו ונאמן רוח מכסה דבר : (רב פנינים)

## קאפיטל י"ב פסוק כ"ג

אדם ערום כסה דעת ולב כסילים יקרא אונאת :

### הנה

יקרא שירמה ראובן את שמעון, ואם הי' מגלה שמעון שהבין רמאותו ושהוא הרע לו הלא יזהר ראובן ויהנכל להמציח המזלות כחזות מיוסדות על שקר באופן לא יאחו בלשונו, על כן אדם ערום כסה דעת, שמכסה ומסתיר שיודע ברמאות ועי"כ לב כסילים המרמים אותו, יקרא את מה שמכסה שמעון ומשמיע דברים שיבינו שאינו יודע בדבר אונת לא יקראהו ערמה והוא עושה לתפסם פתאום והם לתומם כי לא נשמרו : (רב פנינים)

## פסוק כ"ד

יד חרוצים תמשול ורמיה תהיה לפס :

### ואז

יד חרוצים תמשול גם, שחרינותם יאחזום כי ילכו בלשונם ע"י המזלות כמפורש למעלה באופן שרמי' שעשו תהי' למם, נמנא ששפתי שקר של אדם ערום נכסותו במאמרי', מה שיודע, יעשו אמונה : (רב פנינים)

## קאפיטל י"ד פסוק י"ד

מדרכיו ישבע סוג לב ומעליו איש טוב :

### אמר

בזה כי מי שהוא חסר השכל וקצר דעת ישבע אישאר מסתפק ומתהנה מאוד מהדרכים שלו והוא שבע ומפויים מהם להיותם בעיניו טובים ונכוחים. אבל האיש טוב אינו שבע מהדרכים שלו ולעולם

## אמרי בינה ומוסר השכל

ולעולם חושב את עצמו ואת דרכיו לבלתי שווים מאומה, אבל ישבע ממני  
שהוא עליו, מעולה ממנו ויותר ממדרגתו, ומהדרכים של זה הוא שבע  
ויתאמץ לעשות אותם: (בינה לעתים)

### קאפיטל ט"ז פסוק י"ח

איש חקיה יגרה מדון וארך אפים ישקיט ריב:

**אמר** מי שהוא איש חכמה נוח לכעוס ברחותו דבר שלא ברצונו ממנו,  
ואליו ימושך ממדה רעה זו אל רעה הימנה להיות מגרס מדון  
בין איש ובין רעהו. ואשר הוא ארך אפים, קשה לכעוס, יבוא אל מדה  
טובה הימנה שגם בהיות ריב בין אנשים ישקיט ריב משנאת המריבות:  
(רב פנינים)

### פסוק כ'

בן חכם ישמח-אב וקסיל אדם ביונה אמו:

**יאמר** בזה ראה נא טוב המוסר הנקל על ידי התורה. כי בן חכם,  
מהיותו בן, שהוא קטן ישמח אב, אך אשר הוא כסיל משולל  
החכמה, לא בלבד עודנו בן כי אם גם יהי' אדם שכבר הוא גדול  
ביונה אמו, ואין צריך לומר את חביו כי אם גם את אמו אשר דרך הכל  
לכבדה יותר מאלה האב כמאמר ז"ל, כי על בן בכבוד היחל הכתוב צאצ,  
לבד את חביו ואת אמוך (שמות י"ט) הוא יבזזה באשר הוא כסיל ומה  
גם עתה את האב: (רב פנינים)

### קאפיטל ט"ז פסוק ז'

ברצות יהוה דרבי איש גם-אויביו ישלם אתו:

**פשוטו** מנזאר, כי כאשר השי"ת רוגה וחפץ בדרתי האדם שדעתו  
נוחה מהם, אז הוא יתצרך עושה שגם אויביו של אדם  
יהיו בשלום עמו ולא יזיקהו, ולפי דרכנו יאמר כשדרכי האיש הם מודרכים  
ורגילים את ה' דהיינו שהם מיושרים אל אהבתו ויראתו יתצרך, הנה  
לא יספיק בהיותו הוא נענמו שלם בדרכיו וביעשיו, אבל צריך שאיש זה  
גם אויביו של ה', הם הרשעים משנאיו יתצרך, ושים כל השתדלותו  
להשלימם עמו, שיהיו שלמים כנוהו, וישתתפו הוא והם להיות יחד זה  
עם זה צענין השגות השלמות וזה הוא התכלית האמיתית לביאת האדם  
לזה העולם: (בינה לעתים)

### פסוק ח'

טוב טעט בצדקה מרב תבואות בלא משפט:

**הנה** יש אדם רחב לבב משתחא' לפנה לתת לאביונים, והלא מוער  
חשיג

## אמרי בינה ומוסר השכל קרו

השיג ידו, וזאת ישיב אל לבו מה צנע כי הכלכל דברי במשפט במשאי ונותני  
וטוב לי שלא אסית לבי לדקדק בענש ואז טוב לי להרבות נחלת שדה וזרם  
למען אמלא בתי החסידים העניים האמללים רוב תבואות ואשר אמעט  
במשפט ארצה בלדקה וס' יכפר זה בעד זה, אמר כי אין זה אלא טועה, כי  
הנה טוב תת מעט בצדקה, מתת רוב תבואות נהייתם בלא משפט:  
(רב פנינים)

### קאפיטל יז פסוק יב

פגוש רב שפול באיש ואל-כסיל באולתו:

**אמר** כי רבה רעת כסיל צעת אולתו וכעסו מרעת דב שכול כי הדוב  
גם שיטיל כעס שכלותו על איש שלא שכל את בניו הנה גם שהאיש  
ההוא לא הרע לו, גם לא הטיב לו, ואולי אם האיש ההוא הי' מטיב לדוב  
לא הי' נוגע בו כדרך כלבים וחיות שלא ירעו ולא ישחיתו את אשר ייטיב  
עמו: אך הכסיל באולתו גם את אשר הטיב לו עושה רעה, וזהו משיב  
רעה חחת טובה, ולכן טוב פגוש רוב שכול באיש מפגוש כסיל בעת אולתו כי  
הלא הוא משיב רעה חחת טובה: (רב פנינים)

### קאפיטל יח פסוק יד

רוח איש יבלבל מחלהו ורוח נבאה מי ישאנה

**מן** הראוי להבין, מה הוא הכוונה באומר יבלבל מחלהו, כי מה כלכלה  
שיך לזה, ועוד למה תחלה כינה לרוח בלשון זכר באמרו יכלכל  
מחלהו, ואח"כ בלשון נקבה מי ישאנה, ויתכן היות כל הפסוק נמשך ותהי'  
הגזרה בסיפא באמרו מי ישאנה, כי ידוע שכמו שקיום והעמדת הגוף תלוי  
בבריאות, וזה אם בשמירת הבריאות וההזכר לבוא לידי חולה, ואם  
בצקת התרופות אם כבר בא אליו חולה כן תקון הקבוץ המדיני תלוי  
באחדות והאזהרה, אם בהתמיד השלום והאחיה שלא יבא לידי מחלוקת  
ופירוד ואם בצקת השלום ולרדפו אם כבר בא ההפרש ביניהם. הקודם הוא  
מבואר כי אין ספק אין טוב באדם כ"א לסדר ולהגביל מאכלו ומשקלו ושאר  
דבריו כדי לשמור הבריאות ולהזהר מגפול בחולי, כי אח"כ יקשה מאד  
לחזור לקדמותו אם לא בעמל ויגיעה, ומה גם אם לא יזהר אח"כ מדברי  
המחזיקים, ואם כן הכוונה בדברי המלך החכם, כי דבר זה וחזן מהשכל  
הוא שרוח האדם בעל שכל נהיות לו חולה ורוח נכאה תניח לו שיתן יד  
וסיוע לחולי במה שלא ישמר פיו מהדברים המזיקים, ויאכל מכל אשר תאוס  
נפשו כי בזה הוא ממש זן ומפרנס ומכלכל החולי שיתחזק ויתאמן על האד',  
וזה הוא שאמר רוח של איש אשר הוא בעמלו יכלכל ויזן המחלה שלו.  
והרוח נבאה כי יוסיף לתת כחה להם ברוע הנהגה, מי שאו ויסבול  
את הרוח הזה, כי אדרבא לא בלבד צריך להשמר מהחולי אחריו בואו, אלא

## אמרי בינה ומוסר השכל

כי גם ראוי להשתדל בכל עז למנוע הסנות הגורמות החולי עד אשר לא יבוא, ועל זה אמר ה' לישראל אם שמוע תשמע וגו' כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך וגו' כי שמירת התור' והמנוח יעלה ארוכה להאריך הצריחות שלא תבא לידי חולי, ומסמכות שכבר הם כך ארפאך. וכן בהתמוד' השלום והאחוס ראוי ונכון להחזיק ולדבקה בו בכל הצ' מינים שאמרנו בהתמודת האהבה, ובהסרת השנאה, כי בחלה חפץ ה' : (בינה לעתים)

### קאפיטל י"ט פסוק כ'

שמע עצה וקבל מוסר למעו תחכם באחריתך :

**מוסר** אל הפסוק הקודם יסר בנג כי יש תקוה וגו' ומתוכחותו יהי' גם כן שיאמר לו שמע עצה וקבל מוסר, כלומר אינך בני, אל תתם דרכיך ככה שוט, רק שמע עצה וקבל מוסר, מחליך ולא על ידי הכס ופנע וכו' \* כי העוש' כן לא יחכם באחריתו ואדרב' ינהוס על סכלותו, כדבר שנאמר ונהמת באחריתך וגו' ואתה לא תעשה כן רק שמע עצה וגו' למוען תמלא עמך חכם באחריתך ולא תנהוס על סכלותך : (רב פנינים)

### פסוק כ"א

רבות מחשבות בלב איש ועצת יהוה היא תקום :

**יאמר** רבות מחשבות נשארות בלב איש ולא יקומו אל הפועל, אך אשר היא מעלת ה' היא מעלמה תקום ותהי' ולפעמים גם כלי עלות על לב : (רב פנינים)

### קאפיטל כ' פסוק י"ג

אל תאחב שגא פן תגרש פקח עיניך שבע לך :

**דרך** פשטו ילמדנו מוסר השכל, אל יצטח איש בעשרו לחשוב כי כן יהי' תמיד ולא יחסר לו גם עודנו סרוח על ערשו כי הלא תנתק ותמוט היתד התקועה ויוורש ותכפל רעתו, כי נתלמד בעללה תפיל תרדמה ושינה ולא יעש' לביתו ויגדיל שבר רעבון בית \* עוד אוסיף להזכירך א תרגיל עמך במוותרות וחסו פקח עיניך ושבע לחם, ולא תשבע צער ויין וכיוצא בהם וכו', ואל ירגיל א"ע במוותרות ובהעניני העה"ז \* והוא מוסר התורה באומרה צער לאכול ולהם צוקר לשבוע שלא הזכיר שביעה אה על הלחם לבדו : ודרך רמוז יאמר פן יאמר אשר סיגל תורה ומצות לרוב, אך עשרתי מנאחי חכמה ומצות עתה תנוח לי ואיננה בתרדמות שטף קנייני העה"ז כי הלא רע ומר המעשה וחסו אה האהב וגו' לומר אל תאחב שינת תרדמת שטופו של מומן פן תוורש מכל אשר סיגלת ולא בלבד חסב' השיגה תשנא

## אמרי בינה ומוסר השכל קלח

השגא כ"א גם היות נוטה אל עסקי העה"ז צאופן שלא תישן מעסקי העה"ז  
זולתי שיהי עיניך בלתי פקוחות על דרכי התורה ומוצות כי גם מזה תשמר  
וזהו פקח עיניך, ואם סיגלת כנר, עוד תוסיף ושנע לחם חלקיך מלחמה  
של תורה: (רב פנינים)

### קאפיטל כ"א פסוק כ"ה כו

תָּאוֹת עָצַל תִּמְיָתֵנוּ בְּרִמְיָנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת:

כָּל־הַיּוֹם הַתְּאֵנָה תִּתְאֵן וְצָדִיק יִתֵּן וְלֹא יִחְשֵׁךְ:

**אמר** צוה להוציא מלב עמי הארץ טעות גדול נשתצשו בו מאד צמעשו  
המוצות והוא הסמכם על מאמר חז"ל רחמנא לזא בעי, ויחשצו  
הפתאים בהבנתם שמספיק לאד' היות לאדם חפץ נמרץ וחשק ראוי צעבוד'  
קונו, ובהיות לבו נכון ושלם באהבתו ובהכרת גדולתו לא יצטרך א המעשים  
החינוכים כי מחשבה זו היא העיקרית ומה שיראה השי"ת וכלי ספק נמשך  
זה להם מעצלה יתיר' התקועה צקרצם, כי לא יחפצו לסבול עול טורח  
המעשה ויתנללה בהסתפקות הרצון וטוביות הלב, וזהו שאמר המלך החכ'  
תאות עצל וגו' כל היום החאווה וגו' וצדיק יתן וגו', כי מי שהוא עצל ומתרפה  
במלאכתו מלאכת שמים, אין לו אלא תאוה בתמי וחפץ על המעשה, הנה  
תאוה זו תמיית אותו ותהי' סבת אצדנו, כי הוא צעללותו אינו משים צפועל  
וצמעשה צידיים הדבר שהוא מתאוה לעשות צחשצו כי יספיק לו היותו  
מתאוה לעשות, ועל כן כל עיקר התעוררתו מבקר לערצ הוא היותו כל  
היום תמיד התאוה תאוה זו מצלי שום פועל חינוכי, אמנם הצדיק יתן אל  
עלמו מה שהוא מתאוה מהמעשה הטוב ואינו חושך עלמו מהפועל העמל  
והיגיעה, כי באמת לא החפץ והרצון לבדו הוא הכלית האושר אלא עיקרו  
להציאו לידי מעשה, וכל תאוה צלי הצטרפות הפועל החינוכי כאין היא  
(בינה לעתים) נחשבת:

### קאפיטל כ"ב פסוק ה'

צַיִים פָּחִים בְּדָרְךָ עֲקֹשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִמָּוֶה:

**הנה** הוא רחוק לחשוב שיצוה צחכמתו על השמירה מהקור והחום וישים  
זה בגדר שומר נפשו. אלא יראה לי כי הוא מצואר שכל צנין  
השלימות מיוסד על שני עמודים שהם ההתעסק צפועל דרכי המעלה ומעשי  
המוצות. והמנע והתצטל מה שהוא מגונה ומזהר ממנו יתברך, וזה הוא  
בללות מוצות עשה ומוצות ל"ת. והוא מצואר כי להתעסק ולפעול בחלק  
המעשה, נריך התעוררת שיחמונהו וילהיבהו על כך, ולהשמר מעשות כל  
רע נריך להפך צד קרירות שיננהו ויצטל ממנו ההתעוררת על הרע, ואולם  
אם נטיותיו הטבעיות תהיינה צשתיהן על ההיפך כי חס לבו צקרצו כאש  
צוערת מעוררו אל מעשה הרע מהרה לעבור על מוצות ה' אשר לא תעשה.



אמרי בינה ומוסר השכל

וכנגד זה מוח לבו בקרבו וסי' לאבן דומם קר ולוכן בלי שום תנועה והתעוררת  
אל מעשה המצות המעשיות הלא זה כמו לחלוקו באשר יגביר את שכלו להפוך  
את שתייהם לטובה שלא תשארנה כפי טבען אלא כל אחד מהן תהפוך כחומר,  
הקרירות שמצטלו מן המעשה הטוב, שיהי' לקרר הכח הכעסני והתאוני  
שאמרנו. והחום לחממו ולקעירו להיות עמלו בתורה ובמצות, אז וודאי אין  
קנה למעלתו, ועל זה אמר לכי ס פ ח י ס, כשהנינים ופחים שהם הקור  
והחום הם בדרך עקש ופחלתול, שנמצאו מוטבעים באדם להטותו מהדרך  
הישר, שהנה הקרירות לבנתי עשות שום מנוח והחום יעוררהו אל מעשה  
העבירו' הנה האיש חיל השומר את נפשו ומבקש להגילה מני שחת ירחק  
מרחק רב מהם, כי ילך מנגד בשתייהן אל הקנה האחר, ויבחר את הצינים  
להגינו מן העבירות, ואת הפחים לעוררו אל המעשים טובים וזוהי יהיה  
טוב לו במאד: (בינה לעתים)

קאפיטל כ"ג פסוק כ"ו

תנה בני לבך לי ועיניך דרבי תרצנה:

**הנה** אחז"ל עינא וליבא תרי סרסורי דעבירה. העין רואה והלב חומד  
ואיברים גומרים, וזכר לדבר אללנו, וראית ששני' אשת יפת תואר  
הרי העין רואה, וחשקת בה, הרי הלב חומד וכו' והנה צירושלמי למד  
מפסוק זה ששני האיברים נדיך לתת ולמוסור לעבודתו יתברך הלב והעין שעל  
הלב אמר חנה בני לבך וגו' ועל העינים אמר ועיניך וגו'.

**עוד** אפשר לנו לומר כי בא ללמדנו איזה משני סרסורי' עיקרי לעשות  
עיקר ממונו שבתיקונו ע"י מוסרו אותו תמיד בעבודתו יתברך יתוקן  
האחר ואמר כי העיקר הוא הלב כי מונה פנה ממונו יתד לעשות טובה או  
רעה והעינים טפלים אליו כי גם שהעין יראה אין רע אם הלב לא יחמוד כי  
וכו' וזה אללי מאמר הכחוב באומרו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם  
וגו' שהי' לו להקדים העינים ולומר אחרי עיניכם ואחרי לבבכם כי תחלה  
העין רואה ואח"כ הלב חומד אך הקדימו, לומר שהוא העיקר, כי גם  
שהסדר הוא מהופך שהעין רואה ואח"כ הלב חומד, אעפ"כ אם הלב מושרש  
בעבודתו יתברך, גם שהעין יראה, הלב לא יחמוד לכן מכל משמר ראוי  
לנצור הלב, על כן הקדימו ואמר אשר אתם זנים אחריהם כלומר אתם זנים  
אחר שהם זנו ונהגו מן העבירה והו אחריהם שהוא אחר שזנו הם, וזהו  
ענין הכחוב חנה בני לבך לי, ועל ידי כן ועיניך דרבי תרצנה, כי טוב הכנת  
הלב וועיל לעינים להפרישם מראות ברע בזווגה כי הלב עיקר הכל, וכל  
שכן שלא יספיקו העינים להחטיאו ואת האיברים עמו: (רב פנינים)

קאפיטל כ"ד פסוק א'

אל תקנא באנשי רעה ואל תתאו להיות אתם:

**אם** תראה אנשי רעה שהשעה משחקת להם מזליהם בעושר ונכסים אל  
תקנא

# אמרי בינה ומוסר השכל קלט

הקנא זהם וזהיותך בלתי מקנא יושך שגם אל תאמר מי יתנני  
אחי עמהם ואראה איכה יעשו לקנות נכסיהם חולי לא ברשע יקנו הנכסים  
כי אם בהיתר ואעשה כן גם אני וזהו ואל תתאו להיות אחם :

## פסוק ב'

בִּישׁוּד יִתְּנָה לָבָם וְעָמַל שְׁפָתֵיהֶם תִּדְבַּרְנָה :

ושמא תאמר ומי יודע אם כן הוא ומה מני יהלוך אם הנסה להיות אתם  
חולי יעשו עשר במשפט ואעשה כמעשיהם וירוח לי הזכר מעשות כדבר הזה  
כי יכזבו לך ולבם לא נכון ולא תוכל לעמוד על אמיתן של דברים כי יטעוך כי  
הנה שר יהגה לבם בקרצם לשדוד לקבץ ממון ועמל שפתיהם תדברנה כי  
ידברו ויאמרו כי עמל הם עמלים ומעמלם יקנו הנכסים באופן שעל ידי כך  
יטעוך מעמוד על כוונתם :

## קאפיטל כ"ה פסוק ט"ז

דַּבֵּשׁ מִצֵּאתָ אֶכֶל דִּיךָ פֶּן־תִּשְׁבַּעְנִי וְהִקְאֵתוּ :

**יאמר** משל נאות אל הטפל האדם בעניני העולם ותענוגיו ושכרותיו ,  
והוא כי הנה הדבש הוא בלתי זן ומכלכל ומחיה האדם רק דבר  
מתוק וערב לחיך והוא בכלל המותרות , ולכן לא טוב ירדוף אדם אחריו  
כאחרי בר לחם ומזון ודומיהם , אך אם יזדמן דבש לפני איש לא ימסוך ידו  
ממנו כי ינעם לחכו אך לא ירצה לו יותר מהשיעור שהוא די לו כי אם ירצה לא  
בלבד יקיא מה שיאכל יותר על מה שהוא די לו , כי אם גם את הכל עד בלתי  
השאיר דבש בגופו וכו' וזהו דבש מצאת , כלומר אם מנחת לא שתהא נודד  
לדבש איה , כי איננו עיקריי למחיתך , וגם כי תמלאנו באקרתי אכול דייך  
פן תשבנו והקאותו כנ"ל כן יקר לפתאי בעה"ז הבלתי שמים א לבא שלימות  
נפש , והוא כי כאשר הלחם משביע וקיים האדם והדבש איך בו רק עריבות  
ומחיקות לחיך , כן תורה ומנות הן הם המחיים ומקיימים את האדם בחיי  
עולם , וטובות העולם הזה ותענוגיו איך זהם זולתי ערבות והנחת החומר  
ולכן אשר חננו ה' דעה והשכל לא ירדוף אחרי הצלי העול' הלזו כי הצל המה  
אף כי ימחקו לו כדבש למתוק , אך אם ימלא ויזדמן לו טובה מחליה בעה"ז  
בעושר ונכסים שהוא כמוצא הרבש וכו' , יאכל ויהנה אך במשפט לפי מה  
שהוא די לו ולא ישתקע בהן ביותר כי דבש מצאת אכול דייך , פן ישבע האדם  
העה"ז ויקיא את הכל גם מה שהי' די לו וכו' וזה יזיק לו בעה"ז ובעה"ב  
ח"ו , כי גם פה אשר די לו עסק חלק דיגר ומכנים עצמו בחלק חלפים יאבד  
זה וזה וישארו עליו חובות והסיקש בכל יתר תענוגים וכו' ולזה מן הראוי  
לזהר בזה כנ"ל :

# אמרי בינה ומוסר השכל

## קאפיטל כ"ו פסוק כ'

בְּאֶפְסֹס עֵצִים תִּכְבְּהוּ אֲשֶׁר וּבְאֵין נִרְגָן יִשְׁתַּק מְדוֹן :

**כא** לספר בגנות הנרגן המוליך ומציא מזה לזה דברים קשים והנה יש מדון ויש ריב, ויש איש מדנים מחרחר ריב ויש נרגן, והוא כי דיב יקרא בהתחלה, ומדון אחר התעלמם בריב ואיש מדנים הוא המחרחר את הריב הקטן ועוש' אותו גדול בעלם ובגלוי ונרגן הוא המוליך והמציא כלאחר יד כאשר יפרש ואמר הנה כאשר באפס עצים תכנה אש מחליה כן באין נרגון ישתוק מדון חף אחר התעלמם שתקרא מדון :

## פסוק כא

פָּחַם לְגַחְלִים וְעֵצִים לְאֵשׁ וְאִישׁ מְדַיְנִים לְחַרְחָר־רִיב :

**אך** אגיד לך מה גדלה רעת הנרגן על איש מדנים והוא כי הנה כמטיל פחם לגחלים שיבעיר ויעשה אש גדולה ממליחות גחלים וכמטיל עצים לאש גדולה כן הוא איש מדנים לחרחר ריב כי הלא יתחכם לעשות רע והוא כי כאשר הגחלים שאינן אש דולקת רק גחלים בעלמא אש ישליכו שם עצים לא יבעירו כי קשים הם לאחוז בהם אור הגחלים ונס הגחלים עומם לזדס אפשר שיכזו אך מה יעשו החפץ להבעיר אה הבערה בעלם, יציא תחלה על הגחלים פחם עד יעשה אש גדול' ואח"כ יציא עצים על האש הנעש' מהפחם על הגחלים ויבעירו עד בלי די ויחמיד, כן יעשה האיש מדנים בהיות הריב קטן כגחלים בעלמא לא יציא לה"ר עמוס כעצים כי יאמר הלא לא יקבלו כי יאמרו שעדיין לא הגיע הריב א' גדר זה שידבר רעהו דברים קשים כאלה ולא יאמנו דבריו וחולי אדרבה יכירו כי לזכו להרע ויחזקו הריב, לכן מה יעשה יטיל פחם הקל לחפוס הגחלים זו הוא לה"ר קל מעט ויאמינו לו והעשה אש מהגחלים ואחר הבעירו הגחלים והאש ויגדל הריב בון האנשים אשר להם הריב אז יציא עצים על האש הם דברים הקשים להגדיל המדור' כי אז גם שהם ענינים זרים ולה"ר עמוס לא יחדלו מהחמין כי בערה גם אש המחלוקת ויבער ויחמיד כאש עמוס העושה שלהבת ומחמיד \*

## פסוק כב ואמר

דְּבָרֵי נִרְגָן כְּמַתְלֵה־טִיִּם וְהֵם יָרְדוּ תַּדְרֵי כֶּסֶן :

**כי** על כל זה, הנרגן, העושה הרעה בהנע וכמתלהלה, קשה הימץ כי הלא איש מדנים מנלה לזו ומטיל פחם לשונו הרע לעיני הכל ולא ידאג האיש על השונא שנגלה שנחתו כאשר על הנרגן שעושה הרעה ומראה עמוס כמנטער על הדבר ובלתי מכוון להרע קשה מהכל, וזה שאמר דברי נרגן כמתלהמים, שהם כמתלהמים ומנטערים מדאגה בדבר שמציא הרכיב' כמנטער

אמרי בינה ומוסר השכל קמ

כמנטער אומר אוי לי כמה אני מנטער על משאכס וריבכס והלואי לא הייתי  
שומע מה שדבר עליך כי לר לי מאד וכן ישוב על שכנגדו וחומר לר לי עליך כי  
שמעתי עליך דבה רעה והגני מתלהם ומנטער על הדבר וכו' והנה באמרו  
כן נשתקע הדבר וירד הלה"ר עד חדרי בטן שאומר כל ח' מהם בלבו הנה  
האיש הנדיק שהוא הלח מנטע' הוא על הדברי' האלה ואילולי שמע לא הגיד  
ומי יודע מה הוא מעלים עוד מפני דרכי שלום מנדקתו ואין ספק שגילה  
טפח וכיסה טפחיים וסגה באמת על ידי תחבולת ומזימות כאלה, אף  
בהתחלת הריב יגדיל המדורה מה שאין כן איש מדנים שלא יבעיר רק  
בהדרגה וכנ"ל : (רב פנונים)

קאפיטל כ"ז פסוק כ"א

מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מקללו :

**ע"פ** מ"ש הרב החסיד בעל ספר חובת הלבבות בשער הכניעה, בכלל  
הסימנים שבהם תצטרך הכניעה מן הנכנע, ושהוא שלם ועניו,  
הוא, בשנתפרש אלל בני אדם בטובה וכו', שאם ישבחוהו בטובה יבז  
למשבחיו עליו ותהי' נקלה בנפשו וקטנה צעניו, מהיותה מקובלת ורצויה  
אלל הנזרח יתצרך אלל מה שהוא חייב לו מכפלי הטובה שהוא, נראה,  
שעל איש כזה אומר שהע"ה בחכמתו, מצרף לכסף וגו', כי כמו שהמזרף  
והכור הם כלים להצחין הכסף והזהב, הטובים הם הם רעים, הים זהם  
סיג אס אין, כן האיש שהוא יחי' המצחין והכור שלו, כפי המהלל שמהללין  
ומשבחין אותו, אס יעשה לו שום התפעלות להתפאר מזה, או אס אדרבה  
בעבור זה הוא מקטין ערכו צעניו ומחשיב עצמו לחסר השלימות ע"ד ה' מי  
יגור באהלך, ובזה התשובה מי שבאמת הולך תמים ופועל נדק וגו' שהוא  
בתכלית השלימות ועכ"ז נבזה צעניו נמאס, הוא בעצמו יראה צעניו היותו  
נבזה וחדל התמימות ומכזב כל יראי ה' בהחזיקו אותם ליותר שלמים ממנו,  
ואל ישתדל להכלים וכו' והאמת היא אחת מן הסימנים המורים על גדול יקר  
ערך האיש כניעותו וענוות נדק שלו :

**עוד** ידמה לומר, כי כמו שהמזרף והכור הם המודיעים הבחנת הכסף  
והזהב, אס הם נקיים מכל סיג וחלחה, כן האיש ניכר לו  
זכות שכלו ובקירותו כפי המהלל שהוא מהלל את אחרים, במחוגה משוערת  
לא יעדיף ולא יחסיר להסהלל, כי אס כפי הסילול הראוי ונכון להמהולל,  
ועי"ז יתהלל המתהלל : (בינה לעמים)

קאפיטל כ"ח פסוק י"ג

מבקה פשעיו לא יצליח ומזרחה ועוב ירחם :

**נראה** להבין לפי פשוטו שמכסה פשעיו הוא שאינו מתודה עליהם היאך  
ינדק לומר לו שלא יצליח? כי אזה הכללה הי' אפשר שתהי' לו  
מצלתו



בו עוד מהפסד, כי זהותו מסתיר גאותו בפני הצרות והיא מפונה בלבו,  
 הרי הוא כאלו יחשב ח"ו שאין ה' רואהו, וע"כ אומר שמו יראני שום אדם  
 ואינו אומר שלא יראנו הקב"ה, והוא ורם לבבך ושכחת את ה' חלקך,  
 כשלבבך זמנפוניו הוא מתרומם, הנה זו הוראת היותך שוכח את ה' אלהיך  
 כי הוא יודע תעלמות לב: ולפ"ז מידיע' ההפכים יתבאר שתרופת כל תחלואי  
 הנפש להדריכה אל היושר והמעלה בכשרון המעשה היא החשובה שזמנעלות  
 המדותיה אשר זולתם לאפס ותוהו נחשבו כל האחרות, הלכא היא  
 ה ה כ נ ע ה ו ש פ ל ו ת ה ר ו ח ל ב ל ת י ר ו ח ל ב ב א נ ו ש ל ש ו ס כ ז ה א פ ש ר י ת  
 ו מאן דדא ב' יוכל לומר בטח כי כל השלמות נקצנו באו לו אם צעיון אם  
 זמנעשה להיותה מפתח ליכנס בשני שערים האלו: (בינה לעמים)

קאפיטל ל' פסוק א'

דברי אגור בדיקה המשא נאם הגבר לאיתיאל לאיתיאל ואפל:

**אחר** שתיקן משלים הרבה ככל הכתוב למעלה, בא בשלהי ספרו להשכיב  
 זינה לחכמים כל יחכמו יותר ויחזדו בחכמהם כרופא חומן אשר  
 חלה את חליו ולא ידע לרפא לו וינו את בניו ישמרו לנפשותם כל יקרם במקרהו  
 כי לא יוכלו להרפא ויהי חליו כי בא להתחכם יותר ולהחזקן בדבר ה' זינה  
 מהיך דבריה וילכד בזמודה רעה, כי אמר תחתמה ענה ה' את המלך מהרבות  
 נשים פן יסורו לבבו הנה מהיך דבריו יתברך נבין כי אשר נכון לבו בטוח  
 בחכמתו שנשים לא יסורו לבו ויכל להרבות לו והי' סיבה שהתאנק ה' בו  
 בבינתו זאת ולא התנבא אז יותר על הפעמיים שהיחל ה' לפעמו צרות נבואה  
 כמו דכתי' (מלכ' יא ט') ויתאנק ה' בשלמה כי נטה לבבו מעם ה' אהי ישראל  
 הנראה חליו פעמיים. ע"כ בא להוכיח צרות נשברה כי נפשו מרה לו על  
 אבידתו כמתאונן ומקונן על עצמו ומדאגתו בוש מהזכיר שמו כי אם אומר  
 שמעי נא דברי אגור, בן שאגר זינה בלבו שאותה זינה היתה סבה שהקיא  
 חיל בלע הוא המשא והנבואה שהיחל להנבא פעמיים והקיא כח זה ולא ניבא  
 עוד וזה יקא המשא וכי תאמרו על מה בטח הגבר הזה והתחכם אז יותר  
 הלא הוא כי נאם הגבר לאחיאיל כלומר הלא אחי הוא יתברך יותר משאר  
 אנשים כי ה' נתן בי חכמה ותבונה רבה וגם נבואה. ובדיקות הזה לא ארפס  
 ולא חסור לבבי ממנו יתברך וזה ר' אחיאיל לאחיאיל שני פעמי' כי להיות אחי  
 אל זה פעמיים (ח) בחכמת אקים, שנית בהתנבאי על כן ואוכלי ונשים לא  
 ימשלו בי להטות לבבי וכו' וכל הפך שלמה בדבריו אה ליכנע על אשר לא טוב  
 עשה ולפקוח עיני חכמים יפלו מעגל רגלם כל ישענו על שכלם כי רב ועל  
 חכמתם כי רבה מאוד להשתרע יותר ממנע אשר הליעה תורת ה' לפניו  
 ולגאת מתחומה כמלא נימ' כי מי לנו גדול מחכמה כמוהו בעדותו יתברך  
 ויחכם שלמה מכל אדם וגו' וידעו כל ישראל כי חכמת אלקים בקרבנו,  
 ומה יעשו איזוני קיר: (רב פנינים)

# אמרי בינה ומוסר השכל

## קאפיטל ל"א פסוק י'

אשתחיל מי ימצא ורחק מפנינים מכרה :

**קרא**

לאשה הכלולה בכל המעלות שיזכור, אשת חיל, על דרך שאמר  
 (שמות י"ח כ"ה) ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל, והם אשר  
 נכלל בהם כל התוארים אשר זכרם יתרו באמרו (שמות י"ח כ"א) יראי  
 אלהים אנשי אמת שונאי בצע ומוזה אמר בועז לרות (רות ג' יו"ד) יודע כל  
 שער עמי כי אשת חיל את וכנאמר במקום אחר (משלי י"ג ד') אשת חיל  
 עטרת בעלה, ואמר שאשה כזאת א"ל להמלא מלך הקרי והסודמן על דרך  
 מליאה כי הגם על דרך החריצות ורוב ההשתדלות הוא רחוק מליאתה יותר  
 ממליאת הפנינים וגו' ואמר שאחר שא"ל להמלא על דרך הסודמנות כי  
 מי ימצא וגם ע"ד החריצות כי רחוק מפנינים מכרה, הגם לא יתכן שתפי'  
 לו רק מתח אלהים וכמו שקיים באמרו (משלי י"ט י"ד) ומה' אשה משכלת  
 וגו' והגם אחר שדיבר ממעלותיה ומדותיה הטובים מאוד בטוב לב ורוב  
 זריזותה והשתדלותה בעניני ועסקי ביתה, וכל מחשבותיה לקנין השלימות  
 בזה ובזה, ולזה מלכד שבדרך טובים חלך בעסקי ביתה, וגידול בני', אשר  
 עליה נאמר בטח בה לב בעלה וגו', וכל המעלות ומדות המשובחות הנאמרי'  
 עליה בפרשה זאת, הגם חף גם זאת נאמר בה פיה פתחה בחכמה ותורת  
 חסד על לשונה, הוליאה מכלל הנשים הדברניות כי זאת, החריש תחריש  
 בכל עת ובכל שעה ודבר חדבר במשקל ובמשורה, והגם היא זאת לה מדה  
 גדולה וזה מה שפתחה פיה בחכמה, ותורת גמילות חסדים לכד היא המרגלת  
 על לשונה כדת הנשים הנדקיות מלך שהם תמיד מזויית בבית להתנסג בה,  
 וכבר נאמר שבהם זזה לעיל כפה פרשה לעני וגו', והגם אחר שסיפר כל  
 המעלות ומדות היקרות בפרשה זאת אמר, רבות בנוח עשו חיל, ואח עליה  
 על כלנה, ירעה כי על הרוב מרבות הבנו' יעשו חיל כי יתקבלו בהן המעלות  
 אחת הגם ואחת הגם, אבל אח עליה על כלנה, בזה שתמאנה כלם  
 במקום אחד מזלי שימלא הם חסרון כמו שחוייב בני שאינן שלימות בהם,  
 ואמר עוד שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל שקר והבל המה  
 החן והיופי שמקלסין הבריות לשום אשה יפה ובעלת חן כי עיקר הקילום  
 הוא מה שהיא מתהללת מעצמה מלך שנועשים מוכיחין עליה וזה אמרו: חנו  
 לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה, ירעה כי לח להזכיר דברי קילוסים  
 לומר כמה נאה או כמה יקרה וכדומה רק שיזכירו מעשים כמות שהן והמעשי'  
 עצמם יהללוה בשערים והוא תכלית הקילום והשבח : (עקידה)

## פסוק ל' ופסוק לא

שקר החן והבל היופי אשה יראת יהוה היא תתהלל :

תגדלה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה :

**אמר**

מה שבעלה ויהללוה, הוא אומר שקר החן כו', כלומר אל יאמר  
 איש כי חן אשה על בעלה או יפיהם גורמת להלל אותה ע"י

## אמרי בינה ומוסר השכל קמב

כן כל ענייניה טובים ונכוחים בעיני, כי הן אמת כי שקר הן כי לא הוא  
סבת זה וגם הכל היופי שאעשה מומנו עיקר להללה, ומה גם כי לא כלבד  
שאינני קרוב לה כאשר היא קרובה אלל ענמה, כי אם אפי' היא ענמה אם  
תתכלל אינו זר, כי אשה יראת ה' היא תתהלל על ידי ענמה ממש ולא יגובה  
דבר, כדבר שנאמר (ירמיה ט') כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע  
אותי, כי על הכשרון בהיות אמת מותר להסתכל וכו' • ואחשוב בצוון הכתוב  
הנ"ל שאמר הנביא כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו, וא יתהלל הגבור  
בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל  
וידוע אותי וגו' כי בחלה חפנתי נאם ה', דלכאורה התינות המתהלל,  
בחכמתו, בגבורתו, בעשרו מיותרת, אך יאמר, כה אמר ה' אל יתהלל  
חכם בחכמתו של ה' הנזכר ואל יתהלל גבור בגבורתו של ה' הנזכר וגם אל  
יתהלל עשיר בעשרו של ה' הנזכר כי נמצא את ה' הוא מהלל ולא את  
ענמו כי חכם גבור ועשיר מה' הנה לו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל כלומר  
יתייחס ההלול אל המתהלל שיהי' הוא המהולל בהסתכלו חת ענמו, השכל  
וידוע אותי, ונתן טעם ואמר מה שאמרתי כן הוא על כי באלה הפצתי כלומ'  
כי בחלה כאמורים גבורה, עושר, וחכמה, חפנתי אני, ולא הי' בחירת  
העשיר והחכם וגם הי' נאם ה' שאמר טיפה זו מה תהא עליה חכם כו' עשיר  
כו', מה שחין כן בהשכל וידוע אותי, ויתכן דרך זה צמה שאמר באלה כי אינו  
חוזר אל השכל וידוע כי הלא לאחת חשכם באומר כי אם בואת • וזה יאמר  
שלמה ראו מה בין הכשרון לאושר העה"ז, כי שקר הן וגו', ורק ביראת  
ה' היא תתהלל בענמה, כי בזה היא מתהללת בענם וכנ"ל כי טוב בחירתה  
הטיב לה וזהו היא תתהלל וגם ויהללה בשערים מעשיה :

כל הרואה כצדק יראה ויבחין רב התועלת באלה הדברים,

### מפי שלשה עמודי עולם נאמרים,

אשר קבענו וחברנו יחד במעט חכמות ורב האיכות מאד,

על כל פרשה מספר משלי מסודרים,

פירושים נחמדים, על אדני האמת מיוסדים,

בתוכם רצוף אהבה מוסר השכל

ותוכחה מגולה, בניצוצי זוהר החכמה

ואירו ויסקלו המסלה, אשרי שומע

להם אז ישכיל ויצליח

ואז טוב לו סלה :